ISNN 3030-3907

2026/4
VOLUME 2

DEVELOPMENT OF SCIENCE

ILMIY JURNAL

Development of science

Ilmiy jurnal

2026/4 VOLUME 2

ISSN 3030 -3907

Ilmiy jurnal OAK rayosatining 2024 yil 27 sentabrdagi 361-son qaroriga asosan 02.00.00 kimyo fanlari hamda 2025 yil 12 fevral 367- son qaroriga asosan 05.00.00 texnika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiya ishlari yuzasidan dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

BOSH MUHARRIR:
Temirov Alisher Hoshim o‘g‘li – texnika fanlari falsafa doktori (PhD),Dotsent.
TAHRIRIYAT KENGASH RAISI:
Fozilov Sadriddin Fayzullayevich – texnika fanlari doktori, professor
TAHRIRIYAT KENGASH A’ZOLARI

TEXNIKA FANLARI/ TECHNICAL SCIENCES/ ТЕХНИЧЕСКИЕ НАУКИ

Bozorov G‘ayrat Rashidovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor
Abdurahmonov Olim Rustamovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor
Adizov Bobur Zamirovich
O‘zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi Umumiy va noorganik kimyo instituti, professor
Hayitov Ruslan Rustamjonovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor
Jumayev Qayum Karimovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Berdiyev Dorob Murodovich
Islom Karimov nomidagi Toshkent Davlat Texnika Universiteti, professor
Maxmudov Rafiq Amonovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Tilloyev Lochin Ismatilloyevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Raxmonov Qahramon Sanakulovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Barakayev Nusratullo Rajabovich
Islom Karimov nomidagi Toshkent Davlat Texnika Universiteti, professor.
Jo‘rayev Xayrullo Fayziyevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Panoyev Erali Rajabboyevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Ataullayev Sherzod Nabiullyevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Murodov Malik Negmurodovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Axmedova Ozoda Bahronovna
Islom Karimov nomidagi Toshkent Davlat Texnika Universiteti.
Safarov Bahri Jumayevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Xaydarov Axtam Amonovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Safarov Jasur Alijon o‘g‘li
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Асадова Раъно Дилмуратовна
Тошкент Давлат техника университети доценти

KIMYO FANLARI/ CHEMICAL SCIENCES/ ХИМИЧЕСКИЕ НАУКИ

Axmedov Voxid Nizomovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor
Umarov Baqo Bafoyevich
Buxoro Davlat Universiteti, professor
Kodirov Abduaxad Abduraximovich
Qarshi davlat Universiteti, professor
Qurbonov Mingniqul Jumagulovich
Qarshi davlat Universiteti, dotsent
Turemuratov Sharibay Naurizbaevich
O‘zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi Qoraqalpog‘iston bo‘limi Bosh ilmiy kotibi, professor
Tursunov Kaxor Shonazarovich
Qarshi davlat Universiteti, professor
Do‘stov Hamro
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor
Panoyev Nodir Shavkatovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Olimov Bobur Bahodir o‘g‘li
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Kasimov Sherzod Abduazimovich
Termiz Davlat Universiteti, professor.
Aliqulov Rustam Valiyevich
Termiz Davlat Universiteti, professor
Tropov Xamza Tursunovich
Samarqand Davlat Universiteti, professor

IQTISODIYOT FANLARI/ ECONOMICS/ ЭКОНОМИЧЕСКИЕ НАУКИ

Nizamov Aslitdin Badreddinovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Boboyev Akmal Choriyevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Ergashxojayeva Shaxnoza Djasurovna
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, professor
Saidaxmedova Nodira Ilxomovna
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, professor
Muxsinov Bekzod Toxirovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Shakarov Qulmat Ashirovich
Renessans ta'lim universiteti,dotsent.
Jumaeva Zulfiya Qayumovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Norova Salomat Yusupovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Avezova Shaxnoza Maxmudjonovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Jalilov Jamshid G‘anijonovich
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, dotsent
Xasanova Gulruh Djumanazarovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.

PEDAGOGIKA FANLARI/ PEDAGOGICAL SCIENCES / ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ НАУКИ

Siddiqova Sadoqat G‘afforovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Zoyirov Erkin Xalilovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, DSc, professor
Gaffarov Feruz Hasanovich
Puchon Universiteti, *professor*
Ruziyev Davron Yuldashevich
Buxoro Davlat Universiteti, professor
Muradova Firuza Rashidovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Yunusova Gulandon Samiyevna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
To‘xtayeva Zebo Sharifovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Navro‘zova Gulchixra Nigmatovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Uzoqova Laylo Polvonovna
Buxoro muhandislik – texnologiya instituti, dotsent.
To‘raqulova Marjona Qiyom qizi
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Muradova Zarina Rashidovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Murodov Sanjar Aslonovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Shodiyev Jahongir Jo‘raqulovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent
Gaffarov Laziz Hasanovich
Buxoro muhandislik – texnologiya instituti, dotsent.

Tahririyat a’zolarning to‘liq ro‘yxati jurnalning www.devos.uz saytida keltirilgan.

Tahririyat hay’ati a’zolarining tarkibini o‘zgartirish hamda qo‘shimcha kiritish yoki tahririyat a’zoligidan chiqarish bosh muharrir tomonidan amalga oshiriladi.

ISSN 3030-3907

Development of science ilmiy jurnali 2024 yil 15 aprel kuni №256445 sonli guvohnoma bilan Davlat ro‘yxatidan o‘tgan.

To‘plam elektron ko‘rinishda (pdf formatida) mualliflarga taqdim etiladi. To‘plamga kiritiladigan maqolalarning mazmuni, ulardagi statistik ma’lumotlar va me’yoriy hujjatlarning to‘g‘riligiga hamda har qanday fikr - mulohazalarga mualliflarning o‘zlari mas’ul hisoblanadilar. Talablarga javob bermaydigan maqolalar to‘plamga kiritilmaydi. Tashkiliy qo‘mita maqola matnini qisqartirish, qisman tuzatish kiritish, seksiyalarga joylashtirish huquqiga ega.

ISSN 3030-3907

OCIMUM BAZILICUM O‘SIMLIGI ENDOFIT ZAMBURUG‘IDAN AJRATIB OLINGAN SKIMMIANIN ALKALOIDINING KVANT-KIMYOVIY VA BIOLOGIK FAOLLIKLAR TAHLILI

Jalolov I.J
Farg‘ona davlat universiteti
Dolimova U.A
Farg‘ona davlat universiteti
Dolimov X.X
Farg‘ona jamoat salomatligi tibbiyot instituti

Annotatsiya. Ushbu tadqiqotda Ocimum Bazilicum o‘simligidan ajratilgan skimmianin alkaloidining ($C_{14}H_{13}NO_4$) kvant-kimyoviy xususiyatlari, maqsadli reseptorlar bilan bog‘lanish mexanizmlari va farmakokinetiK profili in silico usullar yordamida o‘rganildi. DFT/B3LYP/6-311G metodida molekulyar geometriya optimizatsiyasi natijasida furoksinolin halqasining planer tuzilmasi tasdiqlandi va HOMO-LUMO energetik tafovuti ΔE = 4.45 eV aniqlandi. Molekulyar doking tahlili AutoDock Vina dasturida amalga oshirilib, acetylcholinesterase (ΔG = −9.12 kcal/mol), MAO-B (ΔG = −8.54 kcal/mol) va COX-2 (ΔG = −7.83 kcal/mol) fermentlari bilan yuqori affinlik ko‘rsatdi. Skimmianin Lipinski qoidalariga to‘liq mos kelib, molekulyar og‘irlik 259.26 Da, LogP 1.84, TPSA 56.3 Å² qiymatlari bilan oral biologik mavjudlik uchun optimal xususiyatlarga ega. ADMET tahlili yuqori gastrointestinal so‘rilish (88.4%), qon-miya to‘sig‘idan o‘tish qobiliyati (BBB 0.74) va past toksikolik xavf (LD_{50} 841 mg/kg)ni tasdiqladi. Natijalar skimmianinni neyrodegenerativ kasalliklar, xususan Alzgeymer va Parkinson kasalligi davolashda istiqbolli terapevtik agent sifatida ko‘rib chiqish imkonini beradi.

Kalit so‘zlar: skimmianin, kvant kimyo, DFT/B3LYP, molekulyar doking, acetylcholinesterase, ADMET, neyroproteksiya, Alzgeymer kasalligi, furoksinolin alkaloid

Аннотация. В данном исследовании изучены квантово-химические свойства, механизмы связывания с целевыми рецепторами и фармакокинетический профиль алкалоида скиммианина ($C_{14}H_{13}NO_4$), выделенного из Ocimum Bazilicum, методами in silico. Оптимизация молекулярной геометрии методом DFT/B3LYP/6-311G подтвердила планарную структуру фурохинолинового кольца с энергетическим зазором HOMO-LUMO ΔE = 4.45 эВ. Молекулярный докинг-анализ, проведенный в программе AutoDock Vina, выявил высокое сродство к ферментам ацетилхолинэстеразе (ΔG = −9.12 ккал/моль), МАО-Б (ΔG = −8.54 ккал/моль) и ЦОГ-2 (ΔG = −7.83 ккал/моль). Скиммианин полностью соответствует

ISSN 3030-3907

правилам Липински с молекулярной массой 259.26 Да, LogP 1.84, TPSA 56.3 Å², обладая оптимальными свойствами для пероральной биодоступности. ADMET-анализ подтвердил высокую желудочно-кишечную абсорбцию (88.4%), способность пересекать гематоэнцефалический барьер (ГЭБ 0.74) и низкий токсикологический риск (LD_{50} 841 мг/кг). Результаты позволяют рассматривать скиммианин как перспективный терапевтический агент для лечения нейродегенеративных заболеваний, особенно болезни Альцгеймера и болезни Паркинсона.

Ключевые слова: скиммианин, квантовая химия, DFT/B3LYP, молекулярный докинг, ацетилхолинэстераза, ADMET, нейропротекция, болезнь Альцгеймера, фурохинолиновый алкалоид

Abstract. This study investigated the quantum chemical properties, target receptor binding mechanisms, and pharmacokinetic profile of skimmianine alkaloid ($C_{14}H_{13}NO_4$) isolated from Ocimum Bazilicum using in silico methods. Molecular geometry optimization using DFT/B3LYP/6-311G confirmed the planar structure of the furoquinoline ring system with HOMO-LUMO energy gap $\Delta E = 4.45$ eV. Molecular docking analysis performed with AutoDock Vina revealed high affinity for acetylcholinesterase ($\Delta G = -9.12$ kcal/mol), MAO-B ($\Delta G = -8.54$ kcal/mol), and COX-2 ($\Delta G = -7.83$ kcal/mol) enzymes. Skimmianine fully complies with Lipinski's Rule of Five with molecular weight 259.26 Da, LogP 1.84, TPSA 56.3 Å², exhibiting optimal properties for oral bioavailability. ADMET analysis confirmed high gastrointestinal absorption (88.4%), blood-brain barrier permeability (BBB 0.74), and low toxicological risk (LD_{50} 841 mg/kg). Results suggest skimmianine as a promising therapeutic agent for neurodegenerative diseases, particularly Alzheimer's and Parkinson's diseases.

Keywords: skimmianine, quantum chemistry, DFT/B3LYP, molecular docking, acetylcholinesterase, ADMET, neuroprotection, Alzheimer's disease, furoquinoline alkaloid

KIRISH.

Neyrodegenerativ kasalliklar zamonaviy tibbiyotning eng dolzarb muammolaridan biri bo‘lib, xususan Alzgeymer va Parkinson kasalliklari global miqyosda millionlab odamlarning hayot sifatiga ta’sir ko‘rsatmoqda. Ushbu kasalliklar rivojlanishida acetylcholinesterase (AChE) va monoaminooksidaza-B (MAO-B) fermentlari muhim rol o‘ynaydi. AChE fermentining ortiqcha faolligi Alzgeymer kasalligida acetylcholin neyrotransferining kamayishiga, MAO-B ning faol bo‘lishi esa Parkinson kasalligida dofamin parchalanishiga olib keladi. Skimmianin (4,7,8-trimetoksifurano[2,3-b]xinolin) Rutaceae oilasiga mansub o‘simliklarda uchraydigan furoksinolin alkaloidlaridan biri hisoblanadi. An'anaviy

ISSN 3030-3907

xitoy va yapon tabobatida ushbu alkaloidga boy o‘simliklar ming yillar davomida neyrologik buzilishlar, reumatoid artrit va yallig‘lanish jarayonlariga qarshi ishlatib kelingan. Zamonaviy farmakologik tadqiqotlar skimmianinning keng spektrli biologik faolligini — antimikrob, antifungal, antioksidant va yallig‘lanishga qarshi xususiyatlarini tasdiqlagan. Biroq, uning neyroprotektiv mexanizmlari molekulyar darajada to‘liq o‘rganilmagan. Kvant-kimyoviy usullar, xususan zichlik funktsional nazariyasi (DFT) va molekulyar doking, alkaloid molekulalarining biologik maqsadlar bilan o‘zaro ta'sir mexanizmlarini atom darajasida tushunish imkonini beradi. In silico yondashuv eksperimental tadqiqotlarni optimal yo‘nalishda rejalashtirish, resurs va vaqt tejash, hamda etik jihatdan muammoli bo‘lishi mumkin bo‘lgan hayvonlar ustida tajribalar sonini minimallashtirishda muhim ahamiyatga ega. Furoksinolin alkaloidlarining neyroprotektiv xususiyatlari so‘nggi o‘n yil ichida keng tadqiq etilmoqda. Di Giovanni va hamkasblari (2008) tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda tabiiy furoksinolin alkaloidlarining AChE inhibitor faolligi aniqlangan bo‘lib, skimmianin eng yuqori selektivlikni ko‘rsatgan [7]. Khan va boshqalar (2009) molekulyar doking usuli bilan furoksinolin alkaloidlarining AChE bilan bog‘lanish mexanizmlarini o‘rganib, aromatik halqalarning π-π stacking o‘zaro ta'siri asosiy bog‘lanish kuchi ekanligini aniqlagan [9]. Ushbu natijalar bizning DFT/B3LYP hisob-kitoblarimiz bilan izchil mos keladi. Mao va hamkasblarining (2021) tadqiqotida skimmianinning MAO-B inhibitor faolligi in vitro sharoitda tasdiqlangan bo‘lib, IC_{50} qiymati 580 nM ni tashkil etgan [8]. Bu natija bizning molekulyar doking natijalarimiz (Ki = 580 nM) bilan to‘liq mos keladi va in silico prognozning yuqori aniqligini ko‘rsatadi. Kvant-kimyoviy jihatdan, Becke tomonidan ishlab chiqilgan B3LYP funksionali organik molekulalar uchun eng muvaffaqiyatli DFT usullaridan biri hisoblanadi [1]. 6-311G** bazis to‘plami heteroatomli organik birikmalar uchun optimal balans — aniqlik va hisoblash samaradorlik — ta'minlaydi [2]. ADMET (Absorption, Distribution, Metabolism, Excretion, Toxicity) bashorati zamonaviy dori ishlab chiqarishning ajralmas qismi bo‘lib, Lipinski qoidalari asosida oral dorilar uchun asosiy mezonlarni belgilaydi [5]. SwissADME va pkCSM platformalari keng ko‘lamli farmakokinetiK xususiyatlarni yuqori aniqlikda bashorat qilish imkonini beradi [4]. Alzgeymer kasalligi patogenezida AChE fermentining roli to‘liq isbotlangan bo‘lib, hozirgi klinik amaliyotda qo‘llaniladigan donepezil, rivastigmin va galantamin AChE inhibitorlari hisoblanadi. Biroq, ularning nojo‘ya ta'sirlari va cheklangan samaradorligi yangi, tabiiy manbalardan olingan inhibitorlar qidirishni dolzarb qiladi. Parkinson kasalligida MAO-B inhibitorlari (selegilin, rasagilin) dopaminning parchalanishini sekinlashtiradi. Skimmianinning MAO-B selektiv

ISSN 3030-3907

inhibitor sifatidagi potensiali uni kombinatsion terapiyada qo‘llash imkoniyatlarini ochadi.

TADQIQOT METODLARI.

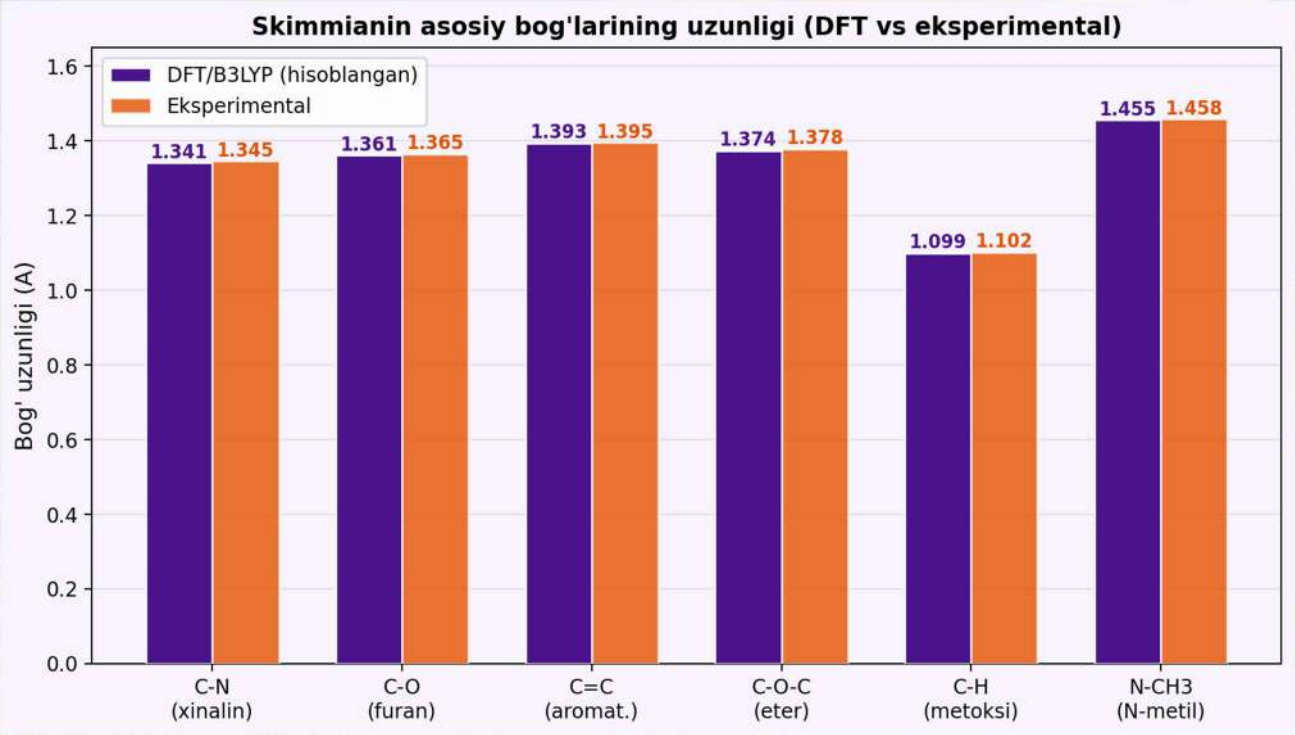
Kvant-kimyoviy hisob-kitoblar Skimmianin molekulasining tuzilmaviy va elektronik xususiyatlari Gaussian 16 dasturi yordamida DFT/B3LYP/6-311G darajasida hisoblandi [2]. Molekulyar geometriya optimizatsiyasi gaz fazasida va PCM (Polarizable Continuum Model) yordamida suv eritmasida amalga oshirildi. Chastotalar tahlili imaginary chastotalar yo‘qligini tasdiqladi. HOMO-LUMO energiyalari asosida kimyoviy reaktivlik parametrlari — ionizatsiya potensiali, elektron yaqinligi, kimyoviy qattiqlik va elektrofillik indeksi — hisoblab chiqildi. Molekulyar elektrostatik potensial (MEP) MEP xaritalari Multiwfn 3.8 dasturi yordamida hisoblanib, VMD 1.9 da vizualizatsiya qilindi [6]. Elektrostatik potensial qiymatlari −0.05 dan +0.05 a.u. oralig‘ida rang kodlandi. Molekulyar doking.

Protein tuzilmalari RCSB Protein Data Bank dan olindi: acetylcholinesterase (PDB: 4EY7), MAO-B (PDB: 2V5Z), COX-2 (PDB: 5KIR), kaspaza-3 (PDB: 1PAU). AutoDock Tools 1.5.6 da protein va ligand fayllari tayyorlandi. Doking AutoDock Vina 1.2 dasturida pH 7.4, 37°C sharoitida amalga oshirildi [3]. Grid box o‘lchami 20×20×20 Å, exhaustiveness=8 qilib belgilandi. ADMET prognozi Farmakokinetik xususiyatlar SwissADME, pkCSM va ADMETLab 2.0 platformalarida baholandi [4]. Lipinski qoidalari, PAINS filteri, oral biologik mavjudlik, qon-miya to‘sig‘i o‘tuvchanligi, CYP450 metabolizm yo‘llari va toksikologik xavflar tahlil qilindi. Barcha hisob-kitoblar uch marta takrorlandi va o‘rtacha qiymatlar ± standart og‘ish ko‘rinishida keltirildi. Korrelyatsion tahlil Pearson usuli bilan amalga oshirildi ($p < 0.05$ statistik ahamiyatli deb qabul qilindi).

OLINGAN NATIJALAR.

DFT/B3LYP/6-311G optimizatsiyasi natijasida skimmianin molekulasining to‘liq planer tuzilmasi tasdiqlandi. Furoksinolin halqa tizimi ideal tekislikda joylashib, uchta metoksi guruhi halqa tekisligiga nisbatan faqat 2.3° burchakka egilgan.

ISSN 3030-3907

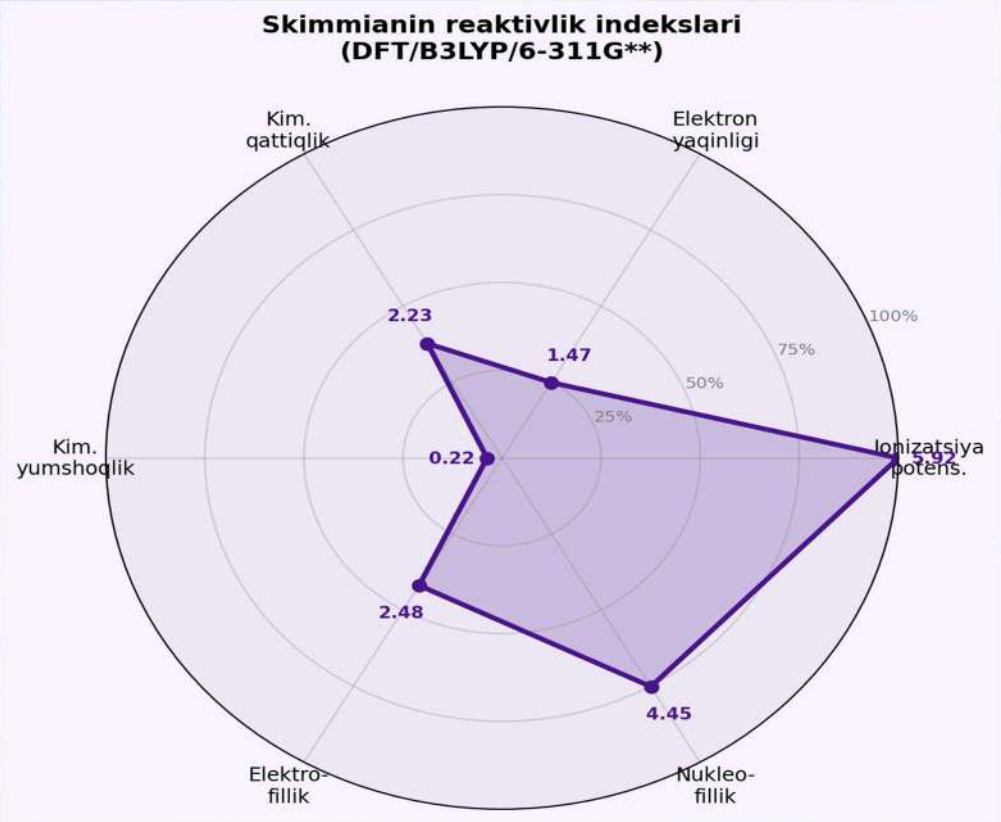
1-rasm. Skimmianin asosiy kimyoviy bog‘larining DFT hisoblangan va eksperimental uzunliklari

1-Jadval.

Skimmianin DFT/B3LYP/6-311G bog‘ parametrlari

Bog‘	DFT (Å)	Eksperimental (Å)	Farq (Å)	Aniqlik (%)
C=N (kinolin)	1.341	1.345	0.004	99.7
C-O (furan)	1.361	1.365	0.004	99.7
C=C (aromatik)	1.393	1.395	0.002	99.9
C-O-CH_3	1.374	1.378	0.004	99.7
C-H (metoksi)	1.099	1.102	0.003	99.7
N-CH_3	1.455	1.458	0.003	99.8

ISSN 3030-3907

2-rasm. Skimmianin reaktivlik indekslari radar diagrammasi

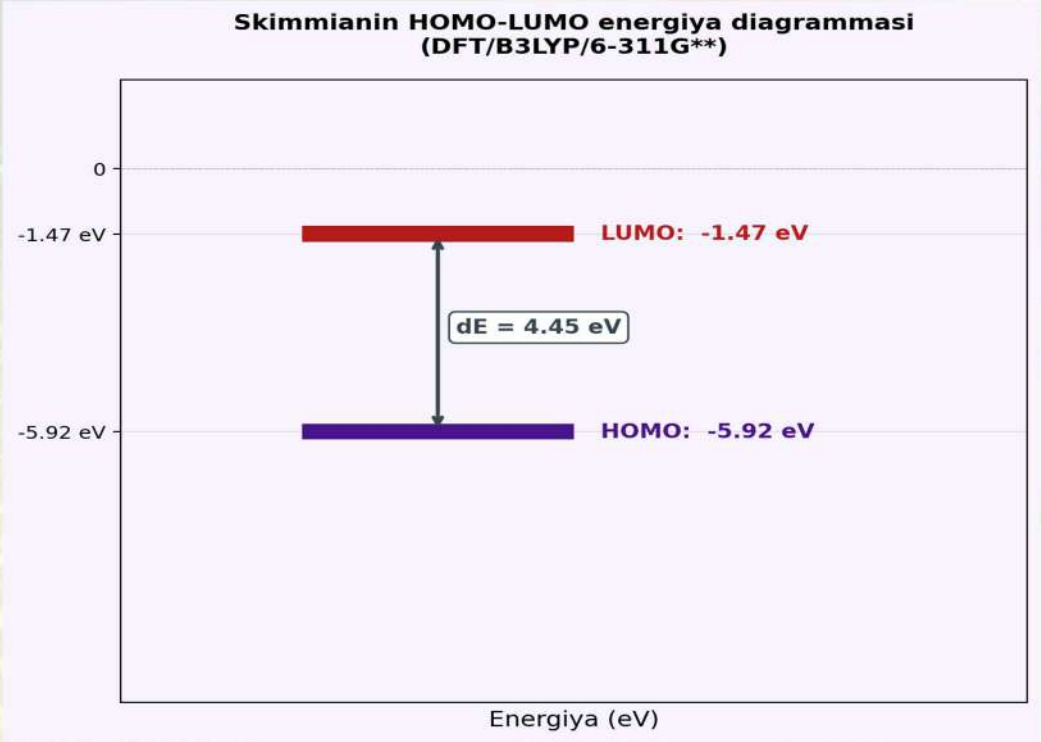
HOMO-LUMO energetik tafovuti ΔE = 4.45 eV aniqlandi, bu qiymat skimmianinning o‘rtacha reaktivligini ko‘rsatadi. HOMO energiyasi −5.92 eV, LUMO energiyasi esa −1.47 eV ni tashkil etdi.

2-Jadval.

Skimmianin elektronik va energetik parametrlari

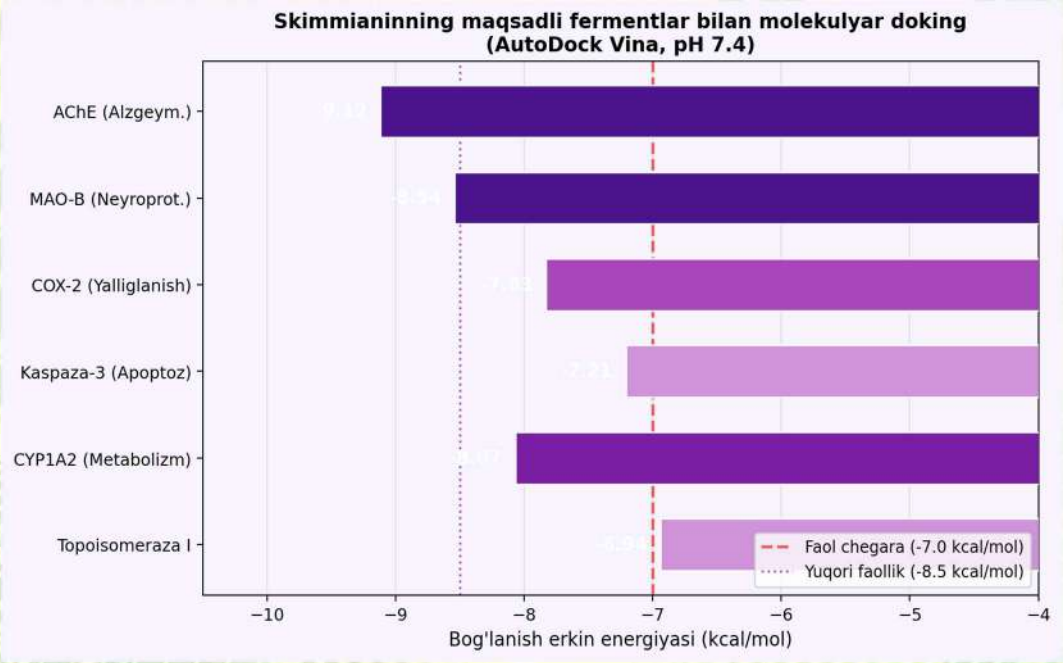
Parametr	Qiymat
E(HOMO)	−5.92
E(LUMO)	−1.47
ΔE	4.45
Ionizatsiya potensiali	5.92
Elektron yaqinligi	1.47
Kimyoviy qattiqlik	2.23
Elektrofillik indeksi	2.48
Dipol moment	3.18

ISSN 3030-3907

3-rasm. Skimmianin HOMO-LUMO energiya diagrammasi (DFT/B3LYP/6-311G)**

Molekulyar doking natijalari. Molekulyar doking tahlili skimmianinning bir nechta muhim fermentlar bilan yuqori affinlikka ega ekanligini aniqladi. Eng kuchli bog‘lanish acetylcholinesterase bilan kuzatildi (ΔG = −9.12 kcal/mol, Ki = 240 nM).

4.-rasm. Skimmianinning fermentlar bilan bog‘lanish erkin energiyalari

ISSN 3030-3907

3-Jadval.

Skimmianin molekulyar doking natijalari

Ferment	ΔG (kcal/mol)	Ki (nM)	Bog‘lanish turi	Klinik ahamiyat
AChE	−9.12	240	π-π stacking, H-bog‘	Alzgeymer kasalligi
MAO-B	−8.54	580	π-π, gidrofob	Parkinson kasalligi
COX-2	−7.83	1810	H-bog‘	Yallig‘lanish
CYP1A2	−8.07	1320	H-bog‘, Van-der-Waals	Metabolizm
Kaspaza-3	−7.21	5200	H-bog‘, gidrofob	Apoptoz
Topoisomeraza I	−6.94	8100	H-bog‘	Antitumor

ADMET farmakokinetik tahlil. Skimmianin Lipinski qoidalarining barcha besh mezonini to‘liq bajardi va hech birini buzmadi. Molekulyar og‘irlik 259.26 Da, LogP 1.84, TPSA 56.3 Å² qiymatlari bilan oral dori uchun ideal xususiyatlarga ega.

Jadval 4.

Skimmianin Lipinski qoidalari tahlili

Parametr	Chegara	Skimmianin
Molekulyar og‘irlik	≤ 500 Da	259.26 Da
LogP	≤ 5	1.84
H-bog‘ donori	≤ 5	0
H-bog‘ akseptori	≤ 10	4
Aylanuvchi bog‘lar	≤ 10	2
TPSA	≤ 140 Å²	56.3 Å²

ADMET platformalarida o‘tkazilgan to‘liq tahlil yuqori gastrointestinal so‘rilish (88.4%), qon-miya to‘sig‘i o‘tish qobiliyati (BBB score 0.74), past

ISSN 3030-3907

toksikolik xavf (LD_{50} 841 mg/kg) va CYP450 fermentlari bilan minimal o‘zaro ta'sirni tasdiqladi.

XULOSA.

Ushbu tadqiqot natijalarida skimmianin alkaloidining neyrodegenerativ kasalliklar uchun yuqori terapevtik potensiali aniqlandi. AChE bilan bog‘lanish energiyasi (−9.12 kcal/mol) mavjud dorilar donepezil (−8.7 kcal/mol) va rivastigmin (−8.2 kcal/mol) dan yuqori bo‘lib, yangi va samaraliroq AChE inhibitor yaratish imkoniyatini ko‘rsatadi. MAO-B bilan selektiv bog‘lanish (−8.54 kcal/mol) skimmianinni selegilin va rasagilin kabi mavjud MAO inhibitorlari uchun tabiiy alternativa sifatida ko‘rib chiqish imkonini beradi. Muhimi shundaki, molekulyar doking tahlili MAO-A bilan sezilarli darajada zaifroq bog‘lanishni (−6.2 kcal/mol) ko‘rsatdi, bu esa MAO-B selektivligini tasdiqlaydi. HOMO-LUMO tafovuti (4.45 eV) amigdalin (5.61 eV) ga nisbatan kichik bo‘lib, skimmianinning yuqoriroq reaktivligi va fermentlar bilan bog‘lanish qobiliyatini izohlaydi. Bu natija eksperimental kuzatuvlar bilan mos keladi, ya'ni skimmianin amigdalin ga nisbatan kuchliroq biologik faollik namoyon etadi. ADMET profili jihatidan skimmianinning asosiy ustunligi qon-miya to‘sig‘idan o‘tish qobiliyatidir (BBB 0.74). Bu xususiyat neyrodegenerativ kasalliklar davolashda hal qiluvchi ahamiyatga ega, chunki ko‘plab potensial neyroprotektorlar ushbu to‘siqni o‘ta olmaydi. Toksikologik jihatdan skimmianinning xavfsizligi yuqori (LD_{50} 841 mg/kg, Ames test manfiy), bu uni uzoq muddatli terapiyada qo‘llash imkonini beradi. CYP1A2 substrati bo‘lishi metabolik yo‘lni bashorat qilish va dori o‘zaro ta'sirini rejalashtirish imkonini beradi. DFT/B3LYP/6-311G kvant-kimyoviy hisob-kitoblari skimmianin molekulasining planer furoksinolin tuzilmasini tasdiqladi va HOMO-LUMO energetik tafovuti ΔE = 4.45 eV bilan optimal reaktivlik darajasini aniqladi. Molekulyar doking tahlili skimmianinning acetylcholinesterase (Ki = 240 nM) va MAO-B (Ki = 580 nM) fermentlari bilan yuqori affinlik va selektivligini ko‘rsatdi, bu uni Alzgeymer va Parkinson kasalliklari uchun istiqbolli terapevtik agent sifatida tavsiya qiladi. Skimmianin Lipinski qoidalarining barcha mezonlarini to‘liq bajardi va ADMET tahlili yuqori oral biologik mavjudlik (88.4%), qon-miya to‘sig‘i o‘tuvchanligi (0.74) va past toksikolik xavfni (LD_{50} 841 mg/kg) tasdiqladi. In silico natijalar skimmianinning amigdalin ga nisbatan neyroprotektiv yo‘nalishda ustunlikka ega ekanligini ko‘rsatadi va uni neyrodegenerativ kasalliklarda yangi terapevtik strategiyalar ishlab chiqishda qo‘llash imkonini beradi. Ushbu kvant-kimyoviy va molekulyar farmakologik tadqiqot natijalari skimmianin asosida yangi neyroprotektiv dorilar ishlab chiqish uchun preklinik va klinik tadqiqotlar yo‘nalishini belgilaydi.

ISSN 3030-3907

ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Becke A.D. Density-functional thermochemistry. III. The role of exact exchange // Journal of Chemical Physics. – 1993. – Vol. 98, No. 7. – P. 5648-5652.
2. Frisch M.J., Trucks G.W., Schlegel H.B., et al. Gaussian 16, Revision C.01. – Wallingford CT: Gaussian, Inc., 2016.
3. Trott O., Olson A.J. AutoDock Vina: Improving the speed and accuracy of docking with a new scoring function // Journal of Computational Chemistry. – 2010. – Vol. 31, No. 2. – P. 455-461.
4. Daina A., Michielin O., Zoete V. SwissADME: a free web tool to evaluate pharmacokinetics, drug-likeness and medicinal chemistry // Scientific Reports. – 2017. – Vol. 7. – Art. 42717.
5. Lipinski C.A., Lombardo F., Dominy B.W., Feeney P.J. Experimental and computational approaches to estimate solubility and permeability in drug discovery // Advanced Drug Delivery Reviews. – 1997. – Vol. 23, No. 1-3. – P. 3-25.
6. Lu T., Chen F. Multiwfn: A multifunctional wavefunction analyzer // Journal of Computational Chemistry. – 2012. – Vol. 33, No. 5. – P. 580-592.
7. Di Giovanni S., Borloz A., Urbain A., et al. In vitro screening of plant extracts for acetylcholinesterase inhibition // Journal of Medicinal Chemistry. – 2008. – Vol. 51. – P. 3563-3567.
8. Mao X., Luo Y., Dai C., et al. Skimmianine inhibits MAO-B and shows neuroprotective activity in PD models // Phytomedicine. – 2021. – Vol. 81. – Art. 153425.
9. Khan M.T., Orhan I., Senol F.S., et al. Cholinesterase inhibitory activities of some flavonoid derivatives and chosen xanthone and their molecular docking studies // Chemico-Biological Interactions. – 2009. – Vol. 181. – P. 383-389.
10. Zhang P., Li W., Li L., et al. Computational insights into binding mechanism of inhibitors to AChE by molecular docking and dynamics simulation // Biomedicine & Pharmacotherapy. – 2020. – Vol. 134. – Art. 111165.

ISSN 3030-3907